

სოფლის მეურნეობის ძირითადი ტენდენციები და გამოწვევები საქართველოში

ლამა ზივზივადე, სტუ-ს დოქტორანტი

Summary

This study shows the key agricultural tendencies and challenges in Georgia. Initially, it is concentrated on the strategy of agriculture of Georgia 2015-2020 and its key strategy directions. Secondly, it is focuses on trade regimes, agro export/import/trade balance and its analyses. Finally, the study is concentrated on the challenges that faces agricultural sector in Georgia.

Keywords: Agricultural Strategy, Agricultural Policy

* * * * *

2015 წლის თებერვალში, სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ შეიმუშავა 2015-2020 წლების სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია. სოფლის მეურნეობის სტრატეგიის მთავარი ხედვაა „მდგრადი განვითარების პრინციპებზე დაყრდნობით, ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს აგროსასურსათო სექტორში კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, მაღალხარისხიანი პროდუქციის წარმოების სტაბილურ ზრდას, სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, სურსათის უვნებლობასა და სოფლად სიღარიბის დაძლევის“¹. სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიაში ხაზგასმულია შვიდი ძირითადი სტრატეგიული მიმართულება:

1. ფერმერთა და აგრარულ სექტორში დასაქმებულთა კონკურენტუნარიანობის ზრდა - იმისათვის, რომ ფერმერი ბაზარზე გახდეს კონკურენტუნარიანი მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება მის განათლებას და განათლების გადაცემას სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ შექმნილი საინფორმაციო საკონსულტაციო/ექსტენციის ცენტრების მეშვეობით. აგრეთვე, მნიშვნელოვანია სასოფლო სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობა ქვეყანაში. იაფი და ხელმისაწვდომი კრედიტები და აგრო დაზღვევა უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს ქვეყანაში ფერმერული მეურნეობების კონკურენტუნარიანობის ზრდის მიმართულებით.

2. ინსტიტუციური განვითარება - სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინსტიტუციური განვითარება, ორგანიზაციული სტრუქტურა და ანალიტიკური შესაძლებლობების გაუმჯობესება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგიული ამოცანების შესრულებაში.

3. მელიორაცია და ნიადაგის ნაყოფიერება - ირიგაცია და სადრენაჟე სისტემების რეაბილიტაცია გადამწყვეტ როლს ასრულებს სასოფლო სამეურნეო

1. საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო (2015). საქართველოს სოფლის მეურნეობის განვითარების სტრატეგია 2015-2020

პროდუქციის მოსავლიანობის ზრდის მიმართულებით. სოფლის მეურნეობის სამინისტრო მნიშვნელოვან ფინანსურ რესურსებს გამოყოფს იმისათვის, რომ გაუმჯობესდეს ქვეყნის სამელიორაციო სისტემები.

4. რეგიონული და დარგობრივი განვითარება; დამატებითი ღირებულების შემქმნელი სრული ციკლის წარმოების განვითარების ხელშეწყობა - სოფლის განვითარება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს და დამოკიდებულია მრავალ ისეთ ფაქტორზე როგორცაა: სოფლად ინფრასტრუქტურის, ჯანდაცვის და განათლების ხელმისაწვდომობა. დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს სექტორული და რეგიონული პროგრამების განვითარებას. სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ხელს შეუწყობს დამატებითი ღირებულების შემქმნელი სრული ციკლის განვითარებას.

5. სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფა - სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გააგრძელებს ქვეყანაში სასურსათო უსაფრთხოების მონიტორინგს. სოფლის მეურნეობის სტრატეგიის იმპლემენტაცია ხელს შეუწყობს აგრო პროდუქციის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტების ზრდას, ბაზრის სტაბილურობას და საექსპორტო და საიმპორტო ბაზრების დივერსიფიკაციას.

6. სურსათის უვნებლობა, ვეტერინარია და მცენარეთა დაცვა - სოფლის მეურნეობის სამინისტრო გეგმავს სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის მიმართულებით რეგულაციების დანერგვას ევროკავშირის კანონმდებლობის გათვალისწინებით. აგრეთვე, მნიშვნელოვანია ქვეყანაში ლაბორატორიული შესაძლებლობების გაძლიერება.

7. კლიმატის ცვლილებები, გარემო და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება - გარემოს დაცვა და ბიომრავალფეროვნება სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს. მნიშვნელოვანია კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობა.

2012 წლიდან სოფლის მეურნეობა საქართველოს მთავრობის პრიორიტეტი გახდა. 2012 წელს წინა წლებთან შედარებით სოფლის მეურნეობის ბიუჯეტი მნიშვნელოვნად გაიზარდა და შეადგინა 228 მილიონი ლარი. 2010 და 2011 წლებში სოფლის მეურნეობის ბიუჯეტის წილი მთლიან ბიუჯეტში შესაბამისად 0.4 %-ს და 0.8 %-ს შეადგენდა. 2012 წლიდან, საქართველოს მთავრობის პრიორიტეტების შეცვლის შემდეგ სოფლის მეურნეობის ბიუჯეტის წილი მთლიან ბიუჯეტში 2.8 %-დან 2.9 % ზღვრებში მერყეობს. 2015 წელს წინა წელთან შედარებით, სოფლის მეურნეობის ბიუჯეტი დაახლოებით 16 %-ით გაიზარდა. ხოლო 2015 წელს 2010 წელთან შედარებით სოფლის

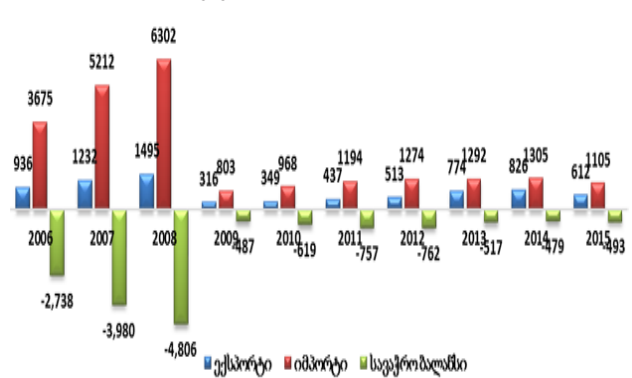
მეურნეობის ბიუჯეტი დაახლოებით 10-ჯერ გაიზარდა. მაშასადამე, ეს ნიშნავს იმას, რომ 2012 წლიდან სოფლის მეურნეობა გახდა სახელმწიფო პრიორიტეტი და მთავრობამ მნიშვნელოვნად გაზარდა სოფლის მეურნეობის სექტორის დაფინანსება.

საქართველოს გააჩნია თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი თურქეთთან და დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობასთან (დსთ). საქართველოს აგრეთვე თავისუფალი სავაჭრო რეჟიმი გააჩნია რუსეთთან. თუმცა, ქართველ ექსპორტიორებს ჰქონდათ დიდი პრობლემები რუსეთთან, როდესაც 2006 წელს რუსეთმა ემბარგო დააწესა ქართულ პროდუქციაზე. საქართველოს შეღავათიანი სავაჭრო ურთიერთობები გააჩნია აშშ-თან, იაპონიასთან, კანადასთან, ნორვეგიასთან და შვეიცარიასთან. მაშასადამე, საქართველოს ყველა ზემოთხსენებულ ქვეყანასთან გააჩნია შეღავათიანი სავაჭრო რეჟიმი და სარგებლობს შეღავათიანი საიმპორტო ტარიფებით.

2014 წლის ივნისის თვეში, საქართველოსა და ევროკავშირის შორის მოეწერა ხელი ღრმა და ყოვლისმომცველ თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულებას (DCFTA)². საქართველოში პროდუქციის მწარმოებლებისთვის ევროკავშირთან ტარიფები და არასატარიფო ბარიერები არის ძირითადი დამაბრკოლებელი ფაქტორები. თუმცა, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება გულისხმობს ყველა სავაჭრო სატარიფო ბარიერის მოხსნას. ხოლო არასატარიფო რეგულაციები, როგორც არის სანიტარული და ფიტოსანიტარული ნორმები, ტექნიკური ბარიერები და სხვა სტანდარტები ქართველი ექსპორტიორებისათვის რჩება მნიშვნელოვან დაბრკოლებად. ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება მოხსნის ყველა ტექნიკურ ბარიერს, თუმცა ექსპერტების შეფასებით დაახლოებით 7-10 წელია საჭირო, რომ საქართველოში წარმოებული პროდუქციისთვის მთლიანად გაიხსნას ევროკავშირის ბაზარი. მოკლედ, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმება ქართველ მწარმოებლებს აძლევს დიდ შესაძლებლობას, რომ მათთვის ხელმისაწვდომი გახდეს დაახლოებით 500 მილიონიანი ევროპული ბაზარი.

2011 წლიდან 2014 წლის ჩათვლით, საქართველოდან აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტს აქვს ზრდის ტენდენცია და 2014 წელს აგროსასურსათო ექსპორტმა შეადგინა 826 მილიონი დოლარი. 2014 წელს 2011 წელთან შედარებით აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტი დაახლოებით გაორმაგებულია. ხოლო 2015 წელს წინა წელთან შედარებით აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტი შემცირდა დაახლოებით 210 მილიონი აშშ დოლარით და შეადგინა 612 მილიონი დოლარი.

გრაფიკი 1: აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტი/იმპორტი და სავაჭრო ბალანსი (მლნ. დოლარი)

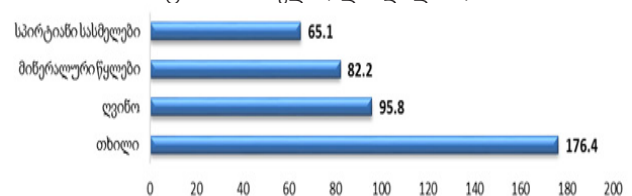

წყარო: საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური

2011 წლიდან დღემდე აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტი ხასიათდება ზრდის ტენდენციით. 2014 წელს 2011 წელთან შედარებით აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტი გაიზარდა დაახლოებით 9.4 %-ით. ხოლო 2015 წელს წინა წელთან შედარებით აგროსასურსათო პროდუქციის იმპორტი დაახლოებით 200 მილიონი აშშ დოლარით შემცირდა და შეადგინა 1 105 მილიონი აშშ დოლარი. 2011 წლიდან 2014 წლის ჩათვლით, აგროსასურსათო პროდუქციის სავაჭრო ბალანსი შემცირების ტენდენციით ხასიათდებოდა და 2014 წელს დაახლოებით 479 მილიონ დოლარს მიაღწია, ხოლო 2015 წელს აგროსასურსათო პროდუქციის სავაჭრო ბალანსი მცირედით გაიზარდა და 493 მილიონ აშშ დოლარს მიაღწია.

ბოლო წლებში აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტში ძირითადად დომინირებდა თხილი და ღვინო. 2015 წელს, თხილისა და ღვინის ექსპორტი მთლიან აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტში დაახლოებით 44.5 %-ს შეადგინა. 2015 წელს, თხილისა და ღვინის შემდგომ ძირითად აგროსასურსათო საექსპორტო პროდუქციას წარმოადგენს მინერალური წყლები და ალკოჰოლური სასმელები შესაბამისად 82.2 და 65.1 მილიონი დოლარით.

გრაფიკი 2: ძირითადი აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტი - 2015 წელი (მლნ. დოლარი)

წყარო: საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური

საქართველოსთვის ძირითადი საექსპორტო ბაზრებია დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობისა (დსთ) და ევროკავშირის ქვეყნები. 2015 წელს, დსთ-ს ქვეყნებიდან ძირითადი საექსპორ-

2 ევროკომისია, <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/georgia/>

ტო ბაზრებია: რუსეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა და ყაზახეთი. ხოლო ევროკავშირის ქვეყნებიდან ძირითადი საქარტველო ბაზრებია: გერმანია და იტალია. 2015 წელს, საქარტველოში აგროსასურსათო იმპორტი ძირითადად ხორციელდება რუსეთიდან, უკრაინიდან, თურქეთიდან და ბრაზილიიდან.

იმისათვის, რომ ფერმერებისათვის ხელმოსაწვდომი ყოფილიყო იაფი ფინანსური რესურსები 2013 წელს, საქარტველოს მთავრობამ დაიწყო იაფი აგროკრედიტის პროგრამა. იაფი აგროკრედიტის პროგრამის მიხედვით საქარტველოს მთავრობა სუბსიდირებას უწევს მომხმარებლის მიერ აღებულ სესხებს წლიური 8 %-დან 12 %-ის ჩათვლით. აღნიშნულ პროგრამას გააჩნია სამი კომპონენტი: 1. შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი 2. შეღავათიანი აგრო ლიზინგი 3. აწარმოე საქარტველოში.

ზემოთ ჩამოთვლილი ინდიკატორებზე დაყრდნობით შესაძლებელია ითქვას, რომ და სოფლის მეურნეობის სექტორი განვითარებას განიცდის თუმცა, დარგში მაინც რჩება სხვადასხვა გამოწვევები. ძირითადი პრობლემებიდან აღსანიშნავია სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის დაბალი წარმადობა და დაბალი თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტები. 2015 წელს, ბევრ სასოფლო სამეურნეო პროდუქციაზე თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი არის ძალიან დაბალი. მაგალითად: ხორბლის თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი შეადგენდა - 17 %, ხორცის - 47 %, ღორის ხორცის - 45 %.³ 2015 წელს, ბლუაშვილი და სუხანსკაიამ თავიანთ ნაშრომში ხაზი გაუსვეს სოფლის მეურნეობის სექტორში არსებულ შემდეგ ძირითად პრობლემებს: სოფლად მოძველებული ინფრასტრუქტურა, მოძველებული საირიგაციო და სადრენაჟე სისტემები, დანაწევრებული მიწები, ცოდნის და სამეწარმეო უნარის ნაკლებობა, ბაზრის საინფორმაციო სისტემების არ არსებობა (ველტონი 2013).

2012 წელს, სიმონ ეფლბიმ მის კვლევაში წარმოადგინა საქარტველოს სოფლის მეურნეობის სექტორის SWOT ანალიზი. მისი კვლევის მიხედვით სოფლის მეურნეობის სექტორში ძირითადი ძლიერი მხარეებია: სხვადასხვა ქვეყნებთან ხელსაყრელი სავაჭრო რეჟიმები, მდიდარი წყლის რესურსები, ხელსაყრელი კლიმატი, სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის წარმოებაზე 15 %-იანი მოგების გადასახადი და სხვა. ხოლო ავტორმა ხაზი გაუსვა, რომ საქარტველოს სოფლის მეურნეობაში ძირითადი სუსტი მხარეებია: განათლებისა და უნარ-ჩვევების ნაკლებობა, განუვითარებელი აგრო დაზღვევის ბაზარი, ქვეყანაში სოფლად განუვითარებელი ინფრასტრუქტურა და სხვა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Bluashvili, Aleqsandre, and Nina Sukhanskaya. 2015. "Country Report: Georgia". The Fund Georgian Center for Agribusiness Development. EU.
2. Welton, George. 2013. Comparative Analysis of Agriculture in the South Caucasus. UNDP. January 1, 2013.

3. საქარტველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური